

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโปรแกรมการสร้างเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในกลุ่มเปราะบางชาวมุสลิม อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากหนังสือ รายงานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญ ดังนี้

2.1 ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

2.1.1 ความรู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

1) วิวัฒนาการของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (COVID 19 ย่อจาก Coronavirus Disease 2019) เป็นโรคที่เกิดจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนาที่มีชื่อทางการว่า SARS-CoV-2 ซึ่งเป็นไวรัสที่มีหลายสายพันธุ์ ทำให้เกิด ไข้ ไอ และอาจมีปอดอักเสบ ผู้ป่วยรายแรกพบครั้งแรกเมื่อเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2562 (ค.ศ. 2019) ที่เมืองอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ภาคกลางของประเทศจีน ซึ่งเป็นเมืองใหญ่มีผู้คนหนาแน่นจึงเกิดการระบาดใหญ่ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งผู้ป่วยรายแรกที่รับการรักษาในประเทศไทย เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2563 (โสภณ เอี่ยมศิริถาวร, 2565) เป็นคนจีนที่รับเชื้อจากการระบาดในประเทศจีนและได้เดินทางมาประเทศไทย หลังจากนั้นก็มีผู้ป่วยอีกหลายรายที่มาจากประเทศอื่น ส่วนผู้ป่วยที่ติดเชื้อในประเทศไทยรายแรกมีการรายงานเมื่อ 31 มกราคม 2563 (พันธินัย ธิติชัย และกันทิลา ทวีวิทย์การ, 2564). พันธินัย ธิติชัย และกันทิลา ทวีวิทย์การ, 2564) หลังจากนั้นได้มีการแพร่ระบาดเป็นวงกว้าง ทำให้มีผู้ติดเชื้อเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จนนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยได้ประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคติดต่ออันตรายตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 (โสภณ เอี่ยมศิริถาวร, 2565)

2) สายพันธุ์ของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 เป็นตระกูลของไวรัสที่ก่อให้เกิดอาการป่วยตั้งแต่โรคไข้หวัดธรรมดาไปจนถึง โรคที่มีความรุนแรงมาก เช่น โรคระบบทางเดินหายใจตะวันออกกลาง (Middle East

Respiratory Syndrome, MERS-CoV) และโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (Severe Acute Respiratory Syndrome, SARS-CoV) เป็นต้น ซึ่งไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็น RNA ไวรัสสายพันธุ์ใหม่ (SAR-CoV-2) ที่ไม่พบว่าทำให้เกิดโรคมุขมัยมาก่อน (World Health Organization, 2024) ซึ่งไวรัสโคโรนาที่ก่อโรคในมนุษย์มีทั้งหมด 7 ชนิด (มหาวิทยาลัยมหิดล คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี แพทย์โรคติดเชื้อและระบาดวิทยา, 2563) ได้แก่

ชนิดที่ 1-4: โรคหวัดธรรมดา

ชนิดที่ 5: โรค SARS (ซาร์) จากไวรัสสายพันธุ์ใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2545-2546

ชนิดที่ 6: โรค MERS (เมอร์ส) จากไวรัสสายพันธุ์ใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2557

ชนิดที่ 7: โรค COVID-19 (โควิด-19) จากไวรัสสายพันธุ์ใหม่ในปัจจุบัน

ไวรัสทุกชนิดรวมถึง SARS-CoV-2 มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเวลาผ่านไป การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ มีผลกระทบต่อเล็กน้อย หรือไม่มีผลกระทบต่อคุณสมบัติของไวรัส อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงบางอย่างอาจมีผลกระทบต่อคุณสมบัติของไวรัส เช่น ทำให้แพร่กระจายได้ง่ายขึ้น มีความเชื่อมโยงกับความรุนแรงของโรค หรือมีผลต่อการทำงานของวัคซีน ยารักษา การตรวจวินิจฉัย หรือมาตรการทางสาธารณสุขและทางสังคมต่าง ๆ

ชื่อเชื้อไวรัส Coronavirus เป็นชื่อ genus name มาจากภาษาละตินและภาษากรีก (*κορώνη*) ซึ่งคำว่า “Corona” หมายถึง “มงกุฎ (Crown) หรือรัศมี (Wreath)” โดยชื่อแสดงถึงรูปร่างที่ปรากฏบนตัวเชื้อไวรัส (virions) ที่มี viral spike peplomers เป็นโปรตีน ในปี เชื้อไวรัสโคโรนาแบ่งเป็น 4 genera ได้แก่ *Alphacoronavirus*, *Betacoronavirus*, *Deltacoronavirus*, และ *Gammacoronavirus* ซึ่งในปี 2563 เชื้อไวรัสโคโรนาได้แบ่งออกเป็น species ต่าง ๆ ถึง 45 species (Wikipedia, 2024) สำหรับโควิดสายพันธุ์ใหม่ล่าสุดที่ทั่วโลกกำลังเผชิญกับการแพร่ระบาดอยู่ในขณะนี้ ได้แก่ โควิดสายพันธุ์ XBB.1.16 หรือ “โควิดอาร์คทูรัส” (Arcturus) ซึ่งเป็นสายพันธุ์ลูกผสมระหว่างโอไมครอน 2 สายพันธุ์ คือ สายพันธุ์ BA.2.10.1 กับ BA.2.75 ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่อยู่ในการสังเกตการณ์ขององค์การอนามัยโลก จุดเด่นของสายพันธุ์นี้คือแพร่ได้รวดเร็วและหลบรอดภูมิคุ้มกันได้ดีมากทั้งการติดเชื้อตามธรรมชาติและการฉีดวัคซีน เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงโปรตีนหนามบนผิวมากกว่าเดิม สามารถแพร่เชื้อเร็วขึ้นกว่าสายพันธุ์โอไมครอนเดิมถึง 2 เท่า แพร่กระจายได้เร็วกว่า XBB.1.5 ประมาณ 1.2 เท่า แต่ยังไม่พบที่มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องความรุนแรงของอาการจากเดิม มีรายงานการค้นพบครั้งแรกที่ประเทศอินเดียเมื่อเดือนมกราคม 2566 ส่วนในไทยพบผู้ป่วยสายพันธุ์นี้แล้วจำนวนหนึ่ง รวมถึงมีผู้เสียชีวิตแล้วบางส่วน และคาดว่าจะกลายเป็นสายพันธุ์หลักในไทยเช่นเดียวกับทั่วโลก (โรงพยาบาลศิริรินทร์ สหคลินิกเมดิคอลไลน์ แล็บ, 2567)

3) กลไกและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ไวรัส COVID-19 เป็น RNA virus เมื่อมันผ่านเข้ามาทางการหายใจด้วยจมูกและปาก จะถูกขัดขวางโดยระบบป้องกันตัวเองของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยขนจมูกและหลอดลมช่วยพัดออกไปและขัดขวางการเข้ามา เยื่อเมือกจะมาหุ้มไวรัสทำให้เคลื่อนไหวยังไม่สะดวก เม็ดเลือดขาวที่อยู่ในเส้นเลือดเป็นประจำจะเข้ามาฆ่าและกินเชื้อไวรัส ถ้าได้รับเชื้อจำนวนมาก ก็จะมีเชื้อไวรัสบางส่วนที่หลุดรอดไป ลงไปสู่ถุงลมหรือ alveoli ในปอดได้ ถุงลมนี้จะมีปริมาณ 300 ล้านอัน ทำหน้าที่แลกเปลี่ยนออกซิเจน ที่ถุงลมนี้จะมีช่องรับเล็ก ๆ ที่เรียกว่า ACE 2 receptor (Angiotensin converting enzyme 2 receptor) ที่จับพอดีกับโปรตีน แคปสิดที่หุ้มไวรัส โดยเฉพาะส่วนที่เป็นหนามแหลมหรือ spike หรือ s protein ของไวรัส เปรียบเสมือนกับไวรัสใช้หนามแหลมเจาะเข้าไปภายในเซลล์ถุงลมเพื่ออาศัยเป็น host หรือเจ้าบ้าน โดยไวรัสทุกชนิดไม่สามารถอยู่ด้วยตนเอง ต้องหา host อยู่ด้วยเสมอ ถ้าไม่มี host หรือ host ตายไป มันจะสลายตัวไปด้วย เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง เมื่อไวรัสโคโรนามาอาศัยอยู่ในเซลล์ถุงลมได้ เชื้อไวรัสจะสร้างรหัสพันธุกรรมคือ RNA เข้าไปที่นิวเคลียสของเซลล์ถุงลม ทำให้ DNA ของถุงลมสร้างหรือ copy รหัสพันธุกรรมของไวรัสขึ้นเรื่อยๆ จะทำให้เพิ่มจำนวนไวรัสจนเต็มเซลล์จนเซลล์แตก เชื้อไวรัสจำนวนมากจะแพร่กระจายไปทั่ว เพื่อหาเซลล์ถุงลมหรือ alveoli อันใหม่ เป็น host ต่อไป ถ้าเกิดมากๆ ร่างกายก็จะมีถุงลมที่ทำหน้าที่ได้น้อยลงไป การแลกเปลี่ยนออกซิเจนทำได้น้อยลงจนร่างกายขาดออกซิเจน (ปริญา ทวีชัยการ, 2565)

ระยะฟักตัวของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เท่ากับ 2-14 วัน โดยปัจจัยที่มีผลต่อระยะฟักตัวของโรค (มหาวิทยาลัยมหิดล คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี แพทย์โรคติดเชื้อและระบาดวิทยา, 2563) มีดังนี้

- 1) ปริมาณของไวรัสที่ได้รับ ถ้ารับเชื้อโรคเข้าไปในร่างกายปริมาณมากจะทำให้เกิดโรคเร็วคือมีระยะฟักตัวสั้น
- 2) ทางเข้าของเชื้อโรค ถ้าหากเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เข้าสู่ปอดโดยตรงทางจมูกและปาก จะเกิดโรคเร็วกว่าการรับเชื้อทางเยื่อบุตา และถ้ามีการสูดหายใจเข้าลึกและแรงในขณะที่รับเชื้อโรค เชื้อโรคก็มีโอกาสจะเข้าสู่ปอดได้ง่ายขึ้น
- 3) ความเร็วของการเพิ่มจำนวนไวรัสในร่างกายคน
- 4) สุขภาพของผู้ที่ได้รับเชื้อ การมีโรคประจำตัวที่มีทำให้ระบบภูมิคุ้มกันบกพร่อง เช่น โรคเอดส์ โรคเอสแอลอี โรคเบาหวาน เป็นต้น
- 5) ปฏิกริยาทางภูมิคุ้มกันของผู้ติดเชื้อต่อไวรัส ซึ่งมีผลทั้งในการกำจัดเชื้อและการอักเสบซึ่งมีผลให้เกิดอาการของโรค เช่น ไข้ ไอ หอบ เป็นต้น

4) อาการและภาวะแทรกซ้อนของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

4.1) อาการของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ผู้ที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 จะมีอาการเช่นเดียวกับผู้ป่วยที่มีการติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจ โดยอาการและอาการแสดงของโรคโควิด 19 ที่พบมากที่สุด คือ ไข้ ไอ และอ่อนเพลีย อาการที่พบน้อยกว่าแต่อาจมีผลต่อผู้ป่วยบางราย คือ ปวดเมื่อย คัดจมูก น้ำมูกไหล เจ็บคอ ท้องเสีย ลิ้นไม่รับรส จมูกไม่ได้กลิ่น หรือผื่นตามผิวหนังหรือสีผิวเปลี่ยนตามนิ้วมือนิ้วเท้า อาการเหล่านี้มักจะไม่รุนแรงและค่อย ๆ เริ่มทีละน้อย บางรายติดเชื้อแต่มีอาการไม่รุนแรง ผู้ป่วยส่วนมาก (ร้อยละ 80) หายป่วยได้โดยไม่ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ประมาณ 1 ใน 5 ของผู้ติดเชื้อโควิด 19 มีอาการหนักและหายใจลำบาก ผู้สูงอายุและมีโรคประจำตัว เช่น ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคเบาหวาน หรือมะเร็งมีแนวโน้มที่จะมีอาการป่วยรุนแรงกว่า (World Health Organization, 2567)

4.2) ภาวะแทรกซ้อนของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ภาวะลองโควิด หรือ อาการหลงเหลือหลังติดเชื้อโควิด-19 การติดเชื้อโควิด-19 ส่งผลต่อร่างกายในแต่ละคน มากน้อยแตกต่างกันไป บางรายอาจมีภาวะแทรกซ้อนรุนแรงขณะรับการรักษา บางรายหลังรักษาหายแล้วอาจยังมีอาการ หรือความผิดปกติต่างๆ หลงเหลืออยู่ และอาการต่างๆ อาจเป็นอยู่นานมากถึง 3 เดือนหลังการรักษา อาการต่างๆ เหล่านี้ เรียกว่า Long Covid (ลองโควิด) หรือ Post Covid Syndrome (โพลีโควิดซินโดรม) ซึ่งพบได้บ่อยถึงร้อยละ 11-93 แตกต่างกันไปตามนิยามที่ใช้ในการวิจัย (พงศกร คำพันธุ์, 2565) ในผู้ป่วยที่หายจากการติดเชื้อโควิดแล้ว และผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรงขณะติดเชื้อ ผู้ที่มีปอดอักเสบ ผู้ป่วยที่มีโรคเรื้อรังอื่น ๆ รวม เช่น โรคเบาหวาน ผู้ป่วยที่มีภูมิคุ้มกันต่ำ ผู้สูงอายุ ผู้ที่มีภาวะน้ำหนักเกิน หรือผู้ป่วยที่ต้องรับการรักษาตัวในโรงพยาบาลเป็นเวลานาน ภาวะแทรกซ้อนที่พบได้ในผู้ป่วยที่มีติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โรงพยาบาลสินแพทย์ ศูนย์ระบบทางเดินหายใจและปอด, 2564) ได้แก่ ปอดอักเสบและเกิดพังผืดในเนื้อปอด หลอดเลือดหัวใจอุดตัน กล้ามเนื้อหัวใจอักเสบ ตับอักเสบ การทำงานของไตบกพร่อง ภาวะลิ่มเลือดอุดตัน การติดเชื้อแบคทีเรียหรือเชื้อราแทรกซ้อน ความผิดปกติของระบบประสาท กล้ามเนื้ออ่อนแรง จากการนอนในโรงพยาบาลเป็นเวลานาน และภาวะซึมเศร้า โรคเครียด หลังผ่านเหตุการณ์ร้ายแรง โรคนอนไม่หลับ

อาการที่พบบ่อยหลังการติดเชื้อโควิด ภาวะลองโควิด หรืออาการหลงเหลือหลังติดเชื้อโควิด-19 ได้แก่ เหนื่อยง่าย หายใจไม่อิ่ม อ่อนเพลีย ปวดเมื่อยตามตัว ปวดตามข้อ กล้ามเนื้อไม่มีแรง ไอเรื้อรัง การรับรสและได้กลิ่นผิดปกติ รู้สึกเหมือนมีไข้ ปวดศีรษะ เวียนศีรษะ ใจสั่น แน่นหน้าอก ท้องเสีย ท้องอืด นอนไม่หลับ ความจำไม่ดี ไม่มีสมาธิ มีภาวะวิตกกังวล ซึมเศร้า เครียด (พงศกร คำพันธุ์, 2565;

โรงพยาบาลสินแพทย์ ศูนย์ระบบทางเดินหายใจและปอด, 2564) ปัจจัยเสี่ยงของการเกิดภาวะ Long COVID (พงศกร คำพันธ์, 2565) ได้แก่ เพศหญิง การมีโรคประจำตัวเดิม โดยเฉพาะโรคความดันโลหิตสูง โรคอ้วน ภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่อง โรคทางจิตเวช มีอาการแสดงจากอวัยวะตั้งแต่ 5 อวัยวะขึ้นไปในช่วงเป็นโควิด19 และการนอนโรงพยาบาลช่วงเป็นโควิด19 ปัจจุบันเชื่อว่า พยาธิวิทยาของภาวะ Long COVID เกิดจากการบาดเจ็บของอวัยวะจากการรุกรานของไวรัสโควิด19 โดยตรง และการอักเสบของอวัยวะจากภาวะภูมิคุ้มกันถูกกระตุ้นจากการติดเชื้อโควิด 19 ระยะเวลาการดำเนินโรคของภาวะ Long COVID ปัจจุบันยังไม่ทราบชัดเจน

5) การวินิจฉัยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

การวินิจฉัยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำโดยการซักประวัติอาการผิดปกติและประวัติการสัมผัสโรค การตรวจทางห้องปฏิบัติการเพื่อยืนยันการวินิจฉัยโรค ซึ่งปัจจุบันการตรวจโควิด-19 มี 2 ประเภท (กระทรวงกลาโหม สำนักงานแพทย์ สำนักงานสนับสนุนสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, 2564) ดังนี้

5.1) Real Time Polymerase Chain Reaction (RT-PCR) เป็นการตรวจหาสารพันธุกรรมของเชื้อไวรัสโควิด-19 หรือตรวจหาสารดีเอ็นเอของสิ่งมีชีวิต โดยการเก็บตัวอย่างสารคัดหลั่งทางจมูกและลำคอ หรือที่เรียกว่า Swab สามารถตรวจพบสารพันธุกรรมของเชื้อได้โดยตรงแม้เชื้อในร่างกาย จะมีปริมาณน้อย หรือเพิ่งได้รับเชื้อและยังไม่แสดงอาการ นอกจากนี้ RT-PCR ยังสามารถตรวจพบเศษชิ้นส่วนของไวรัสในผู้ที่เคยติดเชื้อและหายแล้วได้อีกด้วย ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีที่มีความจำเพาะและความแม่นยำสูง ทราบผลภายใน 3-5 ชั่วโมง และยังถือว่าเป็นวิธี ระดับ “Gold standard” สำหรับการตรวจหาเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อีกด้วย

5.2) Rapid test คือ การตรวจหาแอนติบอดี (Antibody) ในเลือด หรือการตรวจหาแอนติเจน (Antigen) จากสารคัดหลั่งในระบบทางเดินหายใจ เป็นการตรวจหาส่วนประกอบเชื้อไวรัสโควิด-19 หรือตรวจหาภูมิคุ้มกันของร่างกาย ขึ้นอยู่กับชนิดของชุดตรวจ โดยชุดตรวจ Rapid test ทำให้ทราบผลเร็วเพียง 10-30 นาที และราคาถูกกว่าการตรวจแบบ RT-PCR แต่จะมีความจำเพาะและแม่นยำน้อยกว่า จึงเป็นเพียงการตรวจคัดกรองเบื้องต้นเท่านั้น ซึ่งชุดตรวจแบบ Rapid test มี 2 ชนิด ดังนี้

5.2.1) Rapid antibody test เป็นการเจาะเลือดเพื่อตรวจหา แอนติบอดีชนิด IgG และ IgM ซึ่งเป็นโปรตีนที่ร่างกายสร้างขึ้นหลังจากได้รับเชื้อ การใช้ชุดตรวจชนิดนี้จะให้ผลลัพธ์แม่นยำขึ้นหากตรวจหลังจากร่างกายติดเชื้อไปแล้วประมาณ 10 วัน จนกระทั่งหายป่วยแล้ว หากตรวจเร็วกว่านี้จะไม่พบแอนติบอดีทำให้ผลตรวจไม่ถูกต้อง

5.2.2) Rapid antigen test การใช้ชุดทดสอบตรวจหาส่วนประกอบ (Antigen) ของเชื้อไวรัสจากสารคัดหลั่งทางโพรงจมูก ผลลัพธ์จะแม่นยำขึ้นเมื่อตรวจหลังจากได้รับเชื้อมาแล้ว 5-14 วัน เป็นวิธีการที่ทราบผลได้เร็ว แต่มีความแม่นยำและจำเพาะน้อยกว่า RT-PCR

6) การรักษาโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ผู้ป่วยที่มีอาการติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจอาจเป็นผู้ป่วยสงสัย (Suspected case) เข้าได้กับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยมีอาการตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้ (คณะกรรมการด้านการรักษาพยาบาลและการป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาล กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ จากคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ (คณะกรรมการกำกับดูแลรักษาโควิด-19), 2566)

1. มีอาการอย่างน้อย 2 อาการ ดังต่อไปนี้ 1) ไข้ 2) ไอ 3) มีน้ำมูก/คัดจมูก 4) เจ็บคอ 5) มีเสมหะ หรือ
2. มีอาการอย่างใดอย่างหนึ่งในข้อ 1 ร่วมกับอาการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ ได้แก่ 1) ถ่ายเหลว 2) ปวดกล้ามเนื้อ 3) ปวดศีรษะ 4) คลื่นไส้/อาเจียน 5) ท้องเสีย 6) อ่อนเพลีย 7) มีผื่นขึ้น หรือ
3. มีอาการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ 1) หอบเหนื่อย 2) หายใจลำบาก 3) มีความผิดปกติของการได้รับกลิ่น/ได้รับรส 4) สับสนหรือระดับความรู้สึกตัวลดลง หรือ
4. มีอาการติดเชื้อทางเดินหายใจรุนแรงอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ 1) มีอาการปอดอักเสบ/ภาพถ่ายรังสีทรวงอกพบมีปอดอักเสบที่ไม่ทราบสาเหตุหรือหาสาเหตุไม่ได้ภายใน 48 ชั่วโมง หรือ 2) มีภาวะระบบทางเดินหายใจล้มเหลวเฉียบพลันรุนแรง (acute respiratory distress syndrome: ARDS) หรือ
5. แพทย์ผู้ตรวจรักษาสงสัยว่าเป็นโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
6. มีประวัติสัมผัสผู้ป่วย COVID-19

การรักษาแบ่งกลุ่มตามอาการได้เป็น 4 กรณี (คณะกรรมการด้านการรักษาพยาบาลและการป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาล กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับ คณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ จากคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ (คณะกรรมการกำกับดูแลรักษาโควิด-19), 2566) ดังนี้

1. ผู้ติดเชื้อ COVID 19 ไม่มีอาการ (Confirmed case: asymptomatic COVID 19)
  - 1.1) ให้การรักษาแบบผู้ป่วยนอก ให้ปฏิบัติตาม DMH อย่างเคร่งครัด อย่างน้อย 5 วัน
  - 1.2) ให้ดูแลรักษาตามดุลยพินิจของแพทย์ ไม่ให้ยาต้านไวรัส เนื่องจากส่วนมากหายได้เองและอาจได้รับผลข้างเคียงจากยา

2. ผู้ป่วยที่มีอาการไม่รุนแรง ไม่มีปอดอักเสบ ไม่มีปัจจัยเสี่ยงต่อการเป็นโรครุนแรง/โรคร่วมสำคัญ ภาพถ่ายรังสีปอด ปกติ (Symptomatic COVID-19 without pneumonia and no risk factors for severe disease)

2.1 ให้การรักษาแบบผู้ป่วยนอก ให้ปฏิบัติตาม DMH อย่างเคร่งครัด อย่างน้อย 5 วัน

2.2 ให้ดูแลรักษาตามดุลยพินิจของแพทย์

3. ผู้ป่วยที่มีอาการไม่รุนแรง แต่มีปัจจัยเสี่ยงต่อการเป็นโรครุนแรงหรือมีโรคร่วมสำคัญหรือผู้ป่วยที่ไม่มีปัจจัยเสี่ยง แต่มีปอดอักเสบ (pneumonia) เล็กน้อยถึงปานกลาง ซึ่งไม่เข้าเกณฑ์ข้อ 4 (Symptomatic COVID 19 without risk factors for severe disease or having co-morbidity or mild pneumonia)

ปัจจัยเสี่ยงได้แก่ ข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้ ได้แก่ อายุ >60 ปี โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง (COPD) รวมโรคปอดเรื้อรังอื่น ๆ โรคไตเรื้อรัง (CKD) โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคหลอดเลือดสมอง โรคมะเร็ง โรคเบาหวาน ภาวะอ้วน (น้ำหนักมากกว่า 90 กก. หรือ BMI เท่ากับหรือมากกว่า 30 กก./ตร.ม.) ตับแข็ง (Child-Pugh class B ขึ้นไป) ภาวะภูมิคุ้มกันต่ำ (เป็นโรคที่อยู่ในระหว่างได้รับยาเคมีบำบัดหรือยากดภูมิ corticosteroid equivalent to prednisolone 15 มก./วัน นาน 15 วันขึ้นไป และผู้ติดเชื้อเอไอวีที่มี CD4 cell count น้อยกว่า 200 เซลล์/ลบ.มม.)

ผู้ป่วยที่มีอาการไม่รุนแรง ให้เลือกให้ยา 1 ชนิด ตามลำดับคือ nirmatrelvir/ritonavir หรือ remdesivir หรือ molnupiravir โดยควรเริ่มให้ยาภายใน 5 วัน ตั้งแต่เริ่มมีอาการ หรือ tixagevimab/cilgavimab (Long-acting Antibody : LAAB) โดยควรเริ่มให้ยาภายใน 5-7 วัน ตั้งแต่เริ่มมีอาการ 1 โด๊ส ถ้าอาการไม่ดีขึ้นภายใน 24 ถึง 48 ชั่วโมง ให้ยาต้านไวรัสชนิดอื่นเพิ่มเติม คือ nirmatrelvir/ritonavir หรือ remdesivir

4. ผู้ป่วยยืนยันที่มีปอดบวมที่มี hypoxia (resting O2 saturation <94 %) ปอดอักเสบรุนแรง ไม่เกิน 10 วัน หลังจากมีอาการ และได้รับ oxygen

4.1 แนะนำให้ remdesivir โดยเร็วที่สุดเป็นเวลา 5-10 วัน ขึ้นกับอาการทางคลินิก ควรติดตามอาการของผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด

4.2 ร่วมกับให้ corticosteroid

2.1.2 การป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

แนวทางปฏิบัติเพื่อการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19) หรือโควิด 19 สำหรับประชาชนทั่วไปและกลุ่มเสี่ยง (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2564) ตามคำแนะนำที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับบุคคลทั้งประชาชนทั่วไปและประชาชนกลุ่มเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อโรคโควิด 19 ได้แก่ หญิงตั้งครรภ์ กลุ่มเด็กเล็กที่มีอายุต่ำกว่า 5 ปีลงมา ผู้สูงอายุ และคนที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดหัวใจและสมอง โรคระบบทางเดินหายใจ โรคภูมิแพ้ ซึ่งมีโอกาสเสียชีวิตมากกว่าคนทั่วไปหากมีการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 เพื่อป้องกันตนเองจากการเจ็บป่วยและลดความเสี่ยงต่อการเสียชีวิต จึงมีแนวทางการปฏิบัติเพื่อการป้องกันโรคโควิด-19 สำหรับประชาชนทั่วไปและกลุ่มเสี่ยง แนวทางการดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคลเพื่อป้องกันและลดการแพร่เชื้อโควิด-19 (กระทรวงสาธารณสุข กรมควบคุมโรค, 2564) มีดังนี้

- 1) ออกจากบ้านเมื่อจำเป็นเท่านั้น หากออกนอกบ้านให้เว้นระยะห่างจากคนอื่นอย่างน้อย 1-2 เมตร หลีกเลี่ยงการเข้าไปในพื้นที่ที่มีคนหนาแน่นแออัดหรือพื้นที่ปิด
- 2) สวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าตลอดเวลาเมื่ออยู่นอกบ้าน
- 3) ใช้รถสาธารณะเมื่อจำเป็นเท่านั้นและหลีกเลี่ยงชั่วโมงเร่งด่วน หากต้องซ้อนมอเตอร์ไซด์ควรนั่งหันข้าง
- 4) ล้างมือบ่อย ๆ ด้วยสบู่หรือเจลแอลกอฮอล์ทุกครั้ง ก่อนรับประทานอาหาร หลังใช้ส้วมหรือหลังจากไอ จาม หรือหลังสัมผัสจุดเสี่ยง ที่มีผู้ใช้งานร่วมกันในที่สาธารณะ เช่น กลอนหรือลูกบิด ประตูราวจับหรือราวบันได เป็นต้น
- 5) หลีกเลี่ยงการใช้มือสัมผัสใบหน้า ตา ปาก จมูก โดยไม่จำเป็น
- 6) ผู้ที่เป็นกลุ่มเสี่ยงผู้สูงอายุที่อายุมากกว่า 70 ปี ผู้มีโรคเรื้อรัง เช่น เบาหวาน โรคหัวใจ โรคความดัน โลหิตสูง โรคปอด และเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ให้หลีกเลี่ยงการออกนอกบ้าน เว้นแต่จำเป็นให้ออกนอกบ้านน้อยที่สุดในระยะเวลาสั้นที่สุด
- 7) แยกของใช้ส่วนตัว ไม่ควรใช้ของร่วมกับผู้อื่น
- 8) เลือกรับประทานอาหารที่ร้อนหรือปรุงสุกใหม่ ๆ ควรรับประทานอาหารแยกสำหรับหรือหากรับประทานอาหารร่วมกันให้ใช้ช้อนกลางส่วนตัว ออกกำลังกายสม่ำเสมอ และพักผ่อนให้เพียงพอ
- 9) หากเดินทางกลับจากประเทศหรือพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ควรแยกตัวเองที่บ้าน 14 วัน และปฏิบัติตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุข
- 10) หมั่นสังเกตอาการตนเอง หากมีอาการไอ เจ็บคอ มีน้ำมูก จมูกไม่ได้กลิ่น ลิ้นไม่รับรส ให้ไปรับการตรวจรักษาที่โรงพยาบาลใกล้บ้านทันที

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ในส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จะนำเสนอจำแนกเป็น ตอน คือ 1) ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 2) หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และ 4) การบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการที่ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไว้ ดังต่อไปนี้

Kolb (1994, p. 26) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ ในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพผู้เรียนควรมีทักษะในการเรียนรู้ทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ประสบการณ์เชิงรูปธรรม 2) การสังเกตอย่างไตร่ตรอง 3) มโนทัศน์เชิงนามธรรม และ 4) การได้ทดลองปฏิบัติ แม้บางคนจะชอบ/ถนัด หรือมีบางองค์ประกอบมากกว่า เช่น เคยมีประสบการณ์จริง แต่ถ้าไม่ชอบแสดงความคิดเห็นหรือไม่นำประสบการณ์มาร่วมอภิปราย ผู้เรียนนั้นก็ขาดการมีทักษะในองค์ประกอบอื่น ฉะนั้นผู้เรียน จึงควรมีทิศทางการเรียนรู้ทุกด้าน และควรมีการพัฒนาการเรียนรู้อันให้ครบทั้งวงจร หรือครบทั้ง 4 องค์ประกอบ

สมใจ ปราบพล (2544, น. 46) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้เรียนแต่ละคน มีจิตใจเข้าร่วมทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาศัยหลักการเรียนรู้แบบมีประสบการณ์ และการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ได้รับการฝึกฝนทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการบันทึกความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการจัดการความรู้ ทักษะการแสดงออก ทักษะการสร้างความรู้ใหม่และทักษะการทำงานกลุ่ม

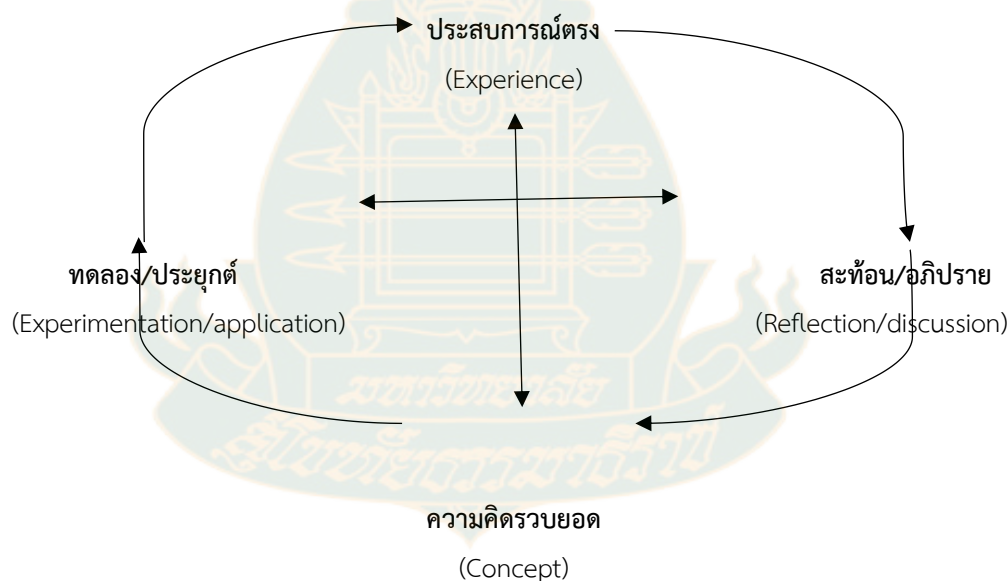
อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2545, น. 32) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจเลือกบทเรียนที่ต้องการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่มหรือศึกษาด้วยตนเอง ผู้เรียนจะร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ฝึกปฏิบัติการวางแผนการทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และทำรายงานผลการเรียนรู้

สมณฑา พรหมบุญ และอรพรรณ พรสีมา (2549, น. 34-35) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยเตรียมนักเรียนให้พร้อมที่จะเผชิญกับชีวิตจริงเพราะลักษณะของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ ทักษะการบริหาร การจัดการ การเป็นผู้นำผู้ตามและที่สำคัญเป็นการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตจริงของนักเรียนมากที่สุดวิธีหนึ่ง อีกทั้งช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนความเป็นประชาธิปไตย ฝึกการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ช่วยให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ต่อผู้สอน ต่อสถานศึกษา และต่อสังคม

โดยสรุปแล้ว การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ประสบการณ์ที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตจริง ช่วยให้ผู้เรียนค้นพบตนเอง เข้าใจความต้องการและทราบถึงความสามารถของตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ได้ฝึกฝนการเรียนรู้ ทักษะการบริหาร การจัดการ การเป็นผู้นำ ผู้ตาม ทักษะการจัดการกับความรู้อื่นๆ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการสร้างความรู้ใหม่ และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาไปสู่การเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข

2. หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีกระบวนการสร้างความรู้โดยผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้เอง ที่อาศัย ประสบการณ์เดิมของผู้เรียนในแต่ละคน ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนสามารถกำหนดหลักการที่ได้จากการปฏิบัติ และสามารถประยุกต์ใช้ทฤษฎีหรือหลักการได้อย่างถูกต้อง เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดกระบวนการเรียนรู้กับผู้เรียน และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง ก่อให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง มีการแสดงออก ทั้งการเขียนและการพูด (สุเทพ อ่วมเจริญ, อ่างถึงใน คงฤทธิ วันจรรยา, 2557) รูปแบบดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ที่มา: “ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม: ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ.”, สุมนทนา พรหมบุญ และอรพรรณ พรสีมา. (2549). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของสุมนทพรหมบุญ (2540) อธิบายได้ว่าการประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สามารถประยุกต์ใช้ได้ 4 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ขั้นประสบการณ์ (Experience) ในการจัดการเรียนรู้เนื้อหาที่ใช้ในการให้ความรู้หรือนำไปสู่การสอนทักษะต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่คุณเรียนมีประสบการณ์อยู่ก่อนแล้ว องค์กรประกอบที่เป็นประสบการณ์นี้ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้จะพยายามกระตุ้นให้คุณเรียนดึงประสบการณ์ของตัวเองออกมาใช้ในการเรียนรู้ และสามารถแบ่งปันประสบการณ์ที่เหมือนหรือแตกต่างไปจากตนเองได้ จะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งผู้เรียนและผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1) ผู้เรียน การที่คุณเรียนได้ดึงประสบการณ์ของตัวเองออกมานำเสนอร่วมกับเพื่อน จะทำให้คุณเรียนรู้สึกว่าคุณได้มีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง มีความสำคัญที่มีคนฟังเรื่องราวของตนเอง และได้รับโอกาสรับรู้เรื่องราวของคนอื่น ซึ่งจะทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้น ทำให้สัมพันธภาพในกลุ่มผู้เรียนเป็นไปด้วยดี

2) ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ไม่ต้องเสียเวลาในการอธิบาย หรือยกตัวอย่างให้คุณเรียนฟัง เพียงแต่ใช้เวลาเล็กน้อยกระตุ้นให้คุณเรียนได้เล่าประสบการณ์ของตนเอง ในกรณีที่ผู้เรียนไม่มีประสบการณ์ในเรื่องที่จะสอนหรือมีน้อย ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้อาจกรณีตัวอย่าง หรือสถานการณ์ขึ้นมาได้

2.2 ขั้นการสะท้อนและอภิปราย (Reflection and discussion) ผู้เรียนจะได้แสดงความคิดเห็น และความรู้สึกของตนเอง ได้แลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งผู้จัดกระบวนการเรียนรู้จะเป็นผู้กำหนดประเด็นการวิเคราะห์วิจารณ์ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงความคิด ความรู้สึกของคนอื่นที่ต่างไปจากตนเอง จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางขึ้น และผลสะท้อนความคิดเห็นเป็นการอภิปราย จะทำให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลาย หรือมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงการทำงานเป็นทีม บทบาทของสมาชิกที่ดี การควบคุมตนเอง และการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น องค์กรประกอบนี้จะช่วยให้คุณเรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านความรู้และเจตคติในเรื่องที่อภิปราย

2.3 ขั้นความคิดรวบยอด (Concept) เป็นขั้นที่คุณเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชา หรือพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) ที่เกิดได้หลายทาง เช่น จากการบรรยายของผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ การมอบหมายให้อ่านจากเอกสาร ตำรา คู่มือ หรือได้จากการสะท้อนความคิดเห็นจากการอภิปรายในองค์กรประกอบที่ 2 โดยผู้จัดกระบวนการเรียนรู้จะสรุปความคิดรวบยอดให้จากการอภิปราย และการนำเสนอของคุณเรียนแต่ละกลุ่ม ผู้เรียนจะเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด ซึ่งความคิดรวบยอดนี้จะส่งผลไปถึงการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเข้าใจในเนื้อหา และขั้นตอนของการฝึกทักษะต่าง ๆ ที่จะช่วยทำให้ผู้เรียนปฏิบัติได้ง่ายขึ้น

2.4 ขั้นการทดลอง/การประยุกต์แนวคิด (Experimentation/application) เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้ทดลองใช้ความคิดรวบยอดในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการแสดงถึงผลของความสำเร็จของการเรียนรู้ในองค์ประกอบที่ 1 ถึง 3 ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้จะใช้กิจกรรมในองค์ประกอบนี้ ในการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ส่วนใหญ่มักจะขาดขั้นการทดลอง/การประยุกต์แนวคิด ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้รู้จักการประยุกต์ใช้ความรู้ไม่ใช่เรียนแค่รู้แต่ควรนำไปใช้ได้จริง

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้ครบทั้ง 4 ขั้น เพราะมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะขั้นการสะท้อนและอภิปราย (reflection and discussion) และขั้นความคิดรวบยอด (concept) ซึ่งทั้ง 2 ขั้นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้ดึงข้อมูลเก่า หรือรับข้อมูลใหม่บางส่วนก่อน เพื่อนำไปสู่การอภิปรายและประยุกต์ใช้ สำหรับระยะเวลาของแต่ละขั้นขึ้นอยู่กับความสำคัญของขั้นนั้น ๆ เช่น ถ้าเนื้อหาที่สำคัญมากก็อาจใช้เวลามากในขั้นประสบการณ์ หรือถ้าผู้จัดกระบวนการเรียนรู้มีประเด็นในการอภิปรายที่สำคัญก็อาจใช้เวลาในการอภิปราย มากกว่าขั้นความคิดรวบยอด

ในการศึกษานี้ได้ประยุกต์แนวคิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Process) ที่พัฒนาโดย David A. Kolb (Kolb, 1984) หรือเรียกว่า Kolb's learning styles model (Chapman, 2020) มาใช้ในการศึกษาตั้งแต่ในขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความตระหนักรู้ ความรู้ และความต้องการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกลุ่มเปราะบางชาวมุสลิม โดยการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาประสบการณ์ (Experience) เกี่ยวกับสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในกลุ่มเปราะบางชาวมุสลิม ซึ่งมีความแตกต่างในเชิงวัฒนธรรมจากชาวพุทธ เนื่องจากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาแต่การศึกษาในชาวไทยพุทธ วิธีชีวิตของชาวมุสลิมที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019 ได้ง่าย เช่น การไปละหมาดที่มัสยิด การสละม เป็นต้น การศึกษาครั้งนี้จึงศึกษาประสบการณ์ในเรื่องนี้ ก่อนนำข้อมูลไปสะท้อนคิดและอภิปราย (Reflection and discussion) เพื่อนำไปสู่ความคิดรวบยอด (Concept) ในการกำหนดโปรแกรมการสร้างเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019 สำหรับกลุ่มเปราะบางชาวมุสลิม และนำไปสู่ขั้นการทดลอง/การประยุกต์แนวคิด (Experimentation/application) ต่อไปในการทดลองใช้โปรแกรมในกลุ่มเปราะบางชาวมุสลิมที่เป็นกลุ่มเด็ก กลุ่มสตรี และกลุ่มผู้สูงอายุ

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2544) เสนอว่าการพัฒนาบุคคลสามารถทำได้ 3 ด้าน คือ 1) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) 2) ด้านจิตพิสัย (Affective domain) และ 3) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor domain) ตามหลักของ Bloom โดยแต่ละด้านประกอบด้วยสาระสำคัญต่อไปนี้

3.1 การจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) เป็นการเรียนเพื่อ ทบทุนการพัฒนา ต่อยอดความรู้เดิม หรือการให้องค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ความรู้ใหม่นี้ ไปผนวกกับความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิม เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนหรือแก้ไขปัญหาในด้านการ เรียน ผู้เรียนจะผ่านขั้นตอนของการเรียนรู้ คือ รู้ เข้าใจ และสามารถนำไปใช้ได้ การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทำได้โดยการเริ่มจากองค์ประกอบประสบการณ์หรือความคิดรวบยอด การจัดการเรียนด้านพุทธิพิสัย โดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทั้ง 4 องค์ประกอบ สามารถจัดกิจกรรมแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

3.1.1 ประสบการณ์ผู้สอนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้นำเสนอความรู้ที่แต่ละคนมีอาจใช้การ จับคู่พูดคุยกันในระยะเวลาสั้น ๆ แล้วผู้สอนสุ่มถามแต่ละคู่ การให้ผู้เรียนได้นำเสนอความรู้หรือ ประสบการณ์เกี่ยวกับเนื้อหาที่ผู้สอนจะสอน จะช่วยให้ผู้สอนได้ทราบถึงความรู้หรือประสบการณ์เดิมของ ผู้เรียน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในองค์ประกอบต่อไป

3.1.2 ความคิดรวบยอดจากประสบการณ์ที่ผู้เรียนนำเสนอ ผู้สอนสามารถสรุปความคิด รวบยอดและบรรยายเพิ่มเติม แต่ถ้าผู้สอนเริ่มต้นด้วยการบรรยาย ความคิดรวบยอดอาจบรรยายไปบางส่วน แล้วให้ผู้เรียนได้นำเสนอประสบการณ์แล้วสรุปความคิดรวบยอดทั้งหมดทุกครั้งให้ผู้เรียนนำเสนอ ประสบการณ์ ผู้สอนจะต้องสรุปและเชื่อมโยงประสบการณ์นั้นกับความคิดรวบยอด

3.1.3 การสะท้อน/อภิปรายจากเนื้อหาความรู้ที่ผู้เรียนได้รับไปแล้ว ผู้สอนสามารถจัด กิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจในเนื้อหามากยิ่งขึ้นและเพื่อเตรียมความรู้ นำไปใช้ผู้สอนอาจใช้ใบงานกำหนด กลุ่มผู้เรียนและกิจกรรมให้อภิปรายในประเด็นสำคัญของความรู้

3.1.4 การทดลอง/การประยุกต์แนวคิด เป็นองค์ประกอบสุดท้ายของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะ ได้นำประสบการณ์ที่ได้รับจากองค์ประกอบข้างต้นมาทดลองใช้ เพื่อเป็นการประเมินว่าผู้เรียนมีความรู้ความ เข้าใจและความสามารถในการนำความรู้ที่ได้ไปใช้หรือไม่ โดยผู้สอนจัดกิจกรรมด้วยการแบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็น กลุ่มย่อย 5-6 คน มอบหมายให้ทำกิจกรรมตามใบชี้แจงหรือใบงาน

3.2 การจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมด้านจิตพิสัย (Attitude) เป็นการปรับเปลี่ยนหรือ เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความรัก ความคิด ความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การเรียนเพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีของ ผู้เรียนให้มีการต่อการเรียน งานที่ปฏิบัติเป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะถ้าผู้เรียนที่มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนแล้ว แนวโน้มที่จะเกิดพฤติกรรมที่ดีย่อมเกิดขึ้นได้ไม่ยาก เนื่องจากเจตคติประกอบด้วย ความคิด ความเชื่อ และ ความรู้สึก ดังนั้นผู้สอนจึงต้องจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างและปรับเปลี่ยนส่วนประกอบทั้ง 2 กล่าวคือ ในการจัด กิจกรรมขององค์ประกอบประสบการณ์ เป็นขั้นการสร้างความรู้สึก และการสะท้อน/อภิปราย เป็นขั้นตอน การจัดระบบความคิดความเชื่อ เกิดความคิดรวบยอดที่ปรับเปลี่ยนไป และนำไปทดลองใช้ในองค์ประกอบ สุดท้าย สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ดังนี้

3.2.1 **ขั้นสร้างความรู้สึก** ประสบการณ์ เป็นการใช้สื่อหรือกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก หรือมีอารมณ์ร่วมกับเรื่องนั้น ๆ

3.2.2 **ขั้นจัดระบบความคิดความเชื่อ**

3.2.2.1 **สะท้อนความคิด/อภิปราย** เป็นการตั้งประเด็นคำถาม ให้เกิดการอภิปรายในกลุ่ม เพื่อให้มีการจัดระบบความเชื่อของสมาชิกกลุ่ม

3.2.2.2 **ความคิดรวบยอด** เป็นการให้กลุ่มรายงานข้อสรุป และร่วมกันสรุปแนวคิดในกลุ่มใหญ่

3.2.2.3 **การประยุกต์แนวคิด** เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้เจตคติที่เกิดขึ้นควรเป็นกิจกรรมในห้องเรียน และอาจต่อยอดโดยการทำกิจกรรมเสริม และสามารถนำไปใช้กับตนเองได้

3.3 **การจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมด้านทักษะพิสัย** ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในการสอนหนังสือผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ ผสมผสานกันไปและบางครั้งอาจจะเน้นด้านใดด้านหนึ่งมากกว่าอีก 2 ด้าน ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร หรือวัตถุประสงค์ของวิชานั้น ๆ ส่วนใหญ่หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนมักจะเกิดทักษะ ซึ่งเป็นการสอนที่ผู้สอนต้องทำให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างชัดเจนในตัวทักษะ โดยทำเป็นขั้นตอนที่ปฏิบัติได้ง่าย และผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติในสถานการณ์ใกล้ตัว ทักษะเป็นความสามารถที่คนเราไม่เคยมีมาก่อน แต่ได้เรียนรู้จากการกระทำจนกระทั่งชำนาญ ดังนั้นการสอนทักษะมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

3.3.1 **ขั้นรู้ข้อเท็จจริง** เป็นขั้นตอนที่มุ่งให้ผู้เรียนรับรู้วาทักษะเหล่านี้ มีความสำคัญและฝึกฝนได้อย่างไรประกอบไปด้วยองค์ประกอบการเรียนรู้ทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ ความคิดรวบยอด ประสบการณ์ และการสะท้อนความคิด และอภิปรายองค์ประกอบ ความคิดรวบยอดเกิดขึ้นโดยการบรรยาย นำ ประกอบกับการยกตัวอย่างและให้ผู้เรียนร่วมอภิปรายถึงความสำคัญ และวิธีการฝึกทักษะนั้น ๆ องค์ประกอบด้านประสบการณ์ ผู้สอนอาจใช้กรณีศึกษาหรือสถานการณ์จำลองให้ผู้เรียนคิดใช้ทักษะดังกล่าวหรือการใช้ การสาธิต ซึ่งอาจให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมได้ การสาธิตจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นจริงในลำดับขั้นอย่างชัดเจน ส่วนองค์ประกอบด้านการสะท้อนและการอภิปราย อาจสอนให้ผู้เรียนจัดกลุ่มย่อย หรือกลุ่มระดมสมอง เพื่อหากฎเกณฑ์ โดยกิจกรรมทั้ง 3 องค์ประกอบ สามารถจัดเปลี่ยนลำดับได้ตามความเหมาะสม การสะท้อนทักษะในขั้นรู้ชัดเห็นจริง กิจกรรมการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะดำเนินเป็นขั้นตอน ดังนี้

1) **การบรรยายนำ** เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนเพื่อให้เกิดความน่าสนใจและให้ข้อมูลหรือความรู้ที่จำเป็น ใช้เวลาไม่มากนักและใช้การมีส่วนร่วมจากผู้เรียน เป็นการตั้งคำถาม หรือยกตัวอย่างที่ใกล้ตัว ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น

2) ประสพการณ์ ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมที่ผู้เรียน มีโอกาสแลกเปลี่ยน ประสพการณ์ได้โดยการใช้สื่อ ดังนี้

2.1) กรณีศึกษา ผู้สอนนำเสนอกรณีศึกษาให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับกรณีศึกษา

2.2) สถานการณ์จำลอง ผู้สอนกำหนดโจทย์เป็นสถานการณ์จำลองโดยผู้สอน และคณะอาจเป็นผู้แสดงเอง หรือให้ผู้เรียนมีโอกาสร่วมด้วยจุดประสงค์สำคัญอยู่ที่อภิปรายและสอน ประกอบสถานการณ์จำลอง

2.3) การสาธิต โดยแสดงบทบาทสมมุติ อาจให้ผู้เรียนมีบทบาทในการสาธิต เช่น ผู้เรียนเป็นผู้ป่วย และคนสอนเป็นพยาบาล หรืออาจให้ผู้เรียนแสดงเองทั้งหมดโดยผู้สอนซ้อมบทให้ หลังจากการแสดงบทบาทสมมุติแล้ว ผู้สอนอาจนำบทสนทนา ขึ้นกระดานหรือแผ่นใส เพื่ออภิปราย และ สอนประกอบการสนทนา

3) การอภิปรายในกลุ่มเล็กเพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์จากสถานการณ์จำลอง หรือ จากกรณีศึกษา เพื่อให้เข้าใจขั้นตอนและวิธีการในแต่ละขั้นตอน

3.3.2 ขั้นลงมือกระทำ เป็นขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติตามที่ได้ เรียนรู้มาจากขั้นตอนแรก ประกอบไปด้วยการประยุกต์แนวคิดโดยให้ผู้เรียนฝึกให้ทักษะโดยใช้บทบาท สมมุติ (role play) หรือการฝึกซ้อม (rehearsal play) เป็นกิจกรรมหลักและมีการฝึกซ้ำโดยผลัดกันแสดง บทบาทจนชำนาญ การเรียนในรูปแบบนี้ผู้สอนต้องมีทักษะในการใช้สถานการณ์จำลองและสาธิต เพื่อให้ ผู้เรียนเห็นจริงตลอดจนทักษะในการฝึกบทบาทสมมุติ และประเมินผลการฝึกกิจกรรมขั้นลงมือกระทำมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

1) การฝึกปฏิบัติ ทำได้โดยฝึกบทบาทสมมุติ และฝึกซ้อมบท

1.1) การฝึกบทบาทสมมุติ เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการฝึกทักษะ โดยสมมุติ ตัวละครและสถานการณ์ขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนสมมุติตัวเองเป็นตัวละครตามโจทย์ ดังนั้น ต้องกำหนดโจทย์ให้ ชัดเจน คือ สถานการณ์ บทบาทของตัวละคร และบทบาท ของผู้สังเกตการณ์การฝึกบทบาทสมมุติอาจใช้ กลุ่ม 2 คน กลุ่ม 3 คน หรือกลุ่มเล็ก 5-6 คน ยิ่งกลุ่มมีคนมากขึ้นก็จะมีการเรียนรู้กันเองมากขึ้น

1.2) การฝึกซ้อมบท เป็นการให้ผู้เรียนฝึกเป็นตัวของผู้เรียนเอง ในสถานการณ์ ที่กำหนด การฝึกบทบาทสมมุติและการซ้อมบทมีความแตกต่างกัน ดังนี้

1.2.1) การฝึกบทบาทสมมุติจะตั้งโจทย์โดยการสมมุติทั้งสถานการณ์และ ตัวละครที่ผู้เรียนแสดง

1.2.2) การฝึกซ้อมบทจะทำให้ผู้เรียนเล่นเป็นตัวของตัวเอง เมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์ที่ผู้เรียนพบได้เสมอ แต่มีความสำคัญผู้เรียนเคยได้ฝึกหาทางออกโดยมากจะฝึกโดยกลุ่มเล็ก

1.2.3) การฝึกโดยบทบาทสมมติ เป็นการฝึกสถานการณ์ที่ซับซ้อนกว่า เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นไม่บ่อยแต่มีความสำคัญ ผู้เรียนเคยได้ฝึกหาทางออก โดยมากเป็นกลุ่มเล็ก

2) การฝึกการประเมิน

เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันสะท้อนการฝึกปฏิบัติทักษะว่าเป็นไปตามขั้นตอนหรือทำได้ถูกต้องหรือไม่ ทำได้หรือทำไม่ได้ เพราะเหตุใด รูปแบบการประเมินทำได้ 2 แบบ ดังนี้

2.1) ผู้เรียนประเมินตนเอง ผู้สอนกำหนดในใบงานให้ชัดเจนว่าจะประเมินอย่างไร เช่น หลังการฝึกผู้เรียนช่วยกันอภิปรายว่าผู้ที่แสดงทำได้ตามขั้นตอนหรือไม่ ตอบสนองอย่างไร ขั้นตอนไหนที่ยุ่งยากในการฝึก และในชีวิตจริงนำทักษะนี้ไปใช้ได้หรือไม่เพียงใด

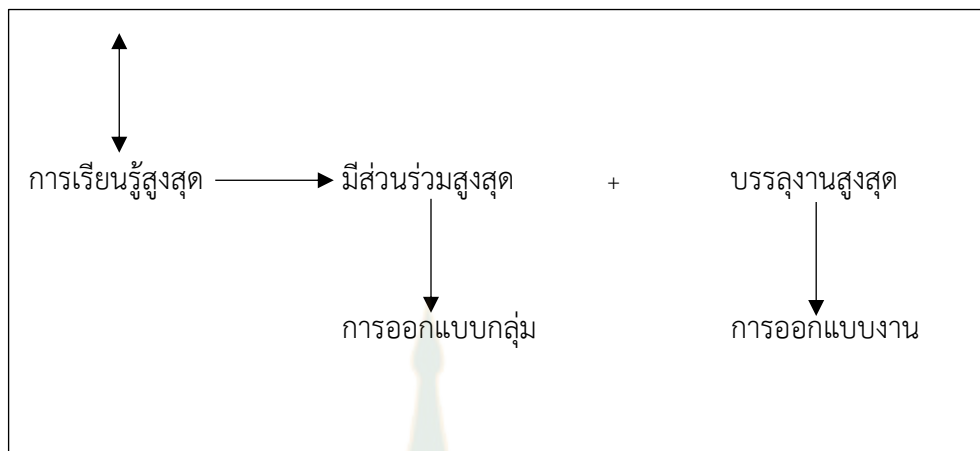
2.2) ผู้สอนช่วยประเมิน ผู้สอนใช้วิธีสุ่มให้ผู้เรียนฝึกออกมาแสดง ผู้สอนช่วยวิจารณ์ประกอบการขอความคิดเห็นจากผู้เรียนในห้องเรียน หรือผู้สอนอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์หรือให้สมาชิกในกลุ่มเล่าถึงการสังเกตขณะฝึกแล้วผู้สอนเสนอแนะ

4. การบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่สำคัญ มี 3 วิธี ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้แบบร่วมมือ และการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (สุมณฑา พรหมบุญ และอรรถพรณ พรสีมา, 2549, น. 14-21) ดังสรุปสาระสำคัญต่อไปนี้

4.1 กระบวนการกลุ่ม (Group process) เป็นการจัดสถานการณ์การเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ได้มีปฏิสัมพันธ์กันโดยมีแนวคิดการกระทำและแรงจูงใจร่วมกัน แบ่งหน้าที่ช่วยเหลือกันและกันในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การทำงานเป็นกลุ่มที่ดีจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานสูงกว่าผลรวมของประสิทธิภาพ การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (group process) เป็นการเรียนรู้พื้นฐานที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง เมื่อประกอบกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์แล้ว กระบวนการกลุ่มจะช่วยทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมสูงสุดและบรรลุงานสูงสุด กระบวนการกลุ่ม (group process) ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 กระบวนการกลุ่ม (Group Process)

ที่มา: “คู่มือฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม (พิมพ์ครั้งที่ 4)”, กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. (2544). กรุงเทพมหานคร: วงศ์กมลโปรดักชั่น, น. 16.

4.1.1 การเรียนรู้สูงสุด

การเรียนรู้สูงสุด เกิดจากการออกแบบกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุดในทุกๆ องค์ประกอบ ได้แก่ การแบ่งปันประสบการณ์ การได้สะท้อนความคิดและถกเถียง การสรุปความคิดรวบยอด ตลอดจนได้ทดลองหรือประยุกต์แนวคิด และในองค์ประกอบนั้นจะต้องเกิดการเรียนรู้สูงสุดหรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้เรียนจะสามารถมีส่วนร่วมสูงสุดหรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้เรียนจะสามารถมีส่วนร่วมสูงสุดหรือได้ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนได้มากที่สุดนั้นขึ้นอยู่กับการออกแบบขนาดของกลุ่มหรือจำนวนสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งขนาดของกลุ่มจะเล็กหรือใหญ่ขึ้นอยู่กับชนิดของงานและความยากง่ายของงาน ส่วนการบรรลุงานสูงสุด หรือการที่ผู้เรียนสามารถทำงานได้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือในการศึกษาเรียกว่าบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการออกแบบงานซึ่งก็คือ กิจกรรมที่ผู้สอนกำหนดขึ้นแล้วเขียนอธิบายลงในใบงานหรือใบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เข้าใจชัดเจนและลงมือปฏิบัติได้

4.1.2 การมีส่วนร่วมสูงสุด (Maximum participation)

การมีส่วนร่วมสูงสุดเกิดจากการออกแบบกลุ่มที่เหมาะสม ในแต่ละองค์ประกอบของการเรียนรู้ กลุ่มแต่ละประเภทจะมีข้อดี และข้อจำกัดที่ต่างกัน เช่น บางประเภทเอื้ออำนวยให้มีส่วนร่วมได้มาก แต่อาจขาดความหลากหลายของแนวคิด จึงเหมาะสำหรับเวลาที่ผู้สอนต้องการให้เกิดการแสดงออกแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จากประสบการณ์ โดยยังไม่ต้องการข้อสรุปรายละเอียดของกลุ่มแต่ละประเภท ข้อบ่งชี้ และข้อจำกัด ปรากฏดังตาราง 2.1 (กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต, 2544, น.18)

ตารางที่ 2.1 การจัดกลุ่มประเภทต่าง ๆ เพื่อการมีส่วนร่วมสูงสุด

ประเภทกลุ่ม	ความหมาย	ข้อบ่งชี้	ข้อจำกัด
กลุ่ม 2 คน (Pair group)	ให้ผู้เรียนจับคู่ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย	ต้องการให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นหรือปฏิบัติ	ขาดความหลากหลายทางความคิดและประสบการณ์
กลุ่ม 3 คน (Triad group)	ให้ผู้เรียนจับกลุ่ม 3 คน แต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ชัดเจนและหมุนเวียนบทบาทกันได้	ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามบทบาทและความสามารถเรียนรู้ได้ครบทุกบทบาท	ขาดความหลากหลายและความกระฉับไปบ้าง
กลุ่มเล็ก (Small group)	เป็นการจัดกลุ่ม 5-6 คน ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนลุล่วง	ต้องการให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและถกเถียงอย่างลึกซึ้งจนได้ข้อสรุป	ใช้เวลามาก
กลุ่มใหญ่ (Large group)	การอภิปรายในกลุ่ม 15 - 30 คน หรือทั้งชั้น	ต้องการให้เกิดการโต้แย้งหรือรวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มย่อยเพื่อหาข้อสรุป	บางคนอาจให้ความสนใจหรือมีส่วนร่วมน้อย ใช้เวลามาก
กลุ่มปิรามิด (Pyramid group)	รวบรวมความคิดเห็นเริ่มจาก กลุ่ม 2-4 คน ทวีขึ้นเป็นชั้น ๆ จนครบทั้งชั้น	สร้างความตระหนักและความเข้าใจในความรู้สึกร่วมกันของแต่ละกลุ่ม	ขาดข้อสรุปและควรรวมลึกซึ้ง
กลุ่มไขว้ (Cross-over group)	เป็นการจัดกลุ่ม 2 ชั้นตอน โดยแยกให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเฉพาะจนมีความชำนาญ จากนั้นจึงให้ผู้เรียนรวมเป็นกลุ่มใหญ่เพื่อบูรณาการ	ต้องการให้ผู้เรียนใช้ศักยภาพของตนเองในการสร้างความรู้	ใช้เวลามากและอาจมีความรู้คลาดเคลื่อน

ที่มา: “คู่มือฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม (พิมพ์ครั้งที่ 4)”, กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต, (2544). กรุงเทพมหานคร: วงศ์กมลโปรดักชั่น, น. 18.

การร้อยรัดกระบวนการกลุ่มที่หลากหลายเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสมในแต่ละชั่วโมงการสอนก็จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างสูงสุด มีพลวัต หรือมีการเคลื่อนไหวของการเรียนรู้ตลอดเวลา ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจอย่างต่อเนื่อง

หลักการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มจะให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด ฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ ได้ กระบวนการกลุ่มเป็นการเรียนรู้ที่ยึดหลักการค้นพบและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเองโดยผู้สอนเป็นเพียงผู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบและพบคำตอบด้วยตนเอง

การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสามารถนำหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนโดยผ่านกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมที่นิยมนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ เกม บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง และการอภิปรายกลุ่ม

4.2 การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning)

เป็นวิธีการเรียนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ สมาชิกแต่ละคนจะต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน สมาชิกแต่ละคนต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองพร้อม ๆ กับการดูแลเพื่อช่วยให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จ โดยความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือความสำเร็จของกลุ่ม ความสำเร็จของกลุ่มคือความสำเร็จของทุกคน การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจมีหลักการบางประการที่คล้ายคลึงกับการเรียนแบบกระบวนการกลุ่ม แต่แตกต่างกันในรายละเอียด เช่น โดยหลักการผู้เรียนทำงานแบบเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เหมือนกัน แต่สมาชิกกลุ่มย่อยของการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ จะต้องประกอบด้วยผู้เรียนที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันอยู่ในกลุ่ม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคนได้นำศักยภาพของตนมาเสริมสร้างความสำเร็จของกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสช่วยเหลือกัน สมาชิกของกลุ่มต้องมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงบวก จะต้องไว้วางใจกัน ยอมรับในบทบาทและผลงานของเพื่อน กิจกรรมขั้นเตรียม ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนทักษะทางสังคมเพื่อการทำงานกลุ่ม

4.3 การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative learning)

การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ เป็นวิธีการเรียนที่ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้และสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้นด้วยตนเอง ความแข็งแกร่ง ความเจริญงอกงามในความรู้จะเกิดขึ้น เมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่น ๆ หรือได้พบสิ่งใหม่ ๆ แล้วนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงตรวจสอบกับสิ่งใหม่ ๆ แนวคิดของการเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ คือการเรียนรู้เป็นกระบวนการสรรค์

สร้างความรู้ ความรู้เดิมเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ และคุณภาพของการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับบริบทที่เกิดขึ้น

สรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมการสอนแบบกลุ่มที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทางด้านสติปัญญา สังคม และความรู้สึกรู้จักในการเห็นคุณค่าของตนเอง ซึ่งมีหลักการในการเรียนแบบร่วมมือคือการใช้รางวัลหรือเป้าหมายของกลุ่มเป็นสิ่งกระตุ้น ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ความสามารถของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมีความหมายต่อความสำเร็จของกลุ่มและสมาชิกแต่ละคนมีโอกาสช่วยให้กลุ่มประสบความสำเร็จได้เท่าเทียมกัน ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งเทคนิควิธีการที่ใช้จะต้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการเรียนแต่ละเรื่อง ในการเรียนแต่ละครั้งอาจต้องใช้เทคนิคการเรียนแบบมีส่วนร่วมหลาย ๆ เทคนิคประกอบกันเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการเรียน

